

איתיביה עוד אבוי לרבה, על מה שהוא סובר: אף על פי שרואים עדים את החפץ בידו ואינו יכול לטעון "החזרתי", מכל מקום נאמן הוא לטעון "לקוחה היא בידי" משום מיגו ד"לא היו דברים מעולם" [אם לא היו עדים שמסרו לו, הסותרים טענה זו], מהא דתניא:

ראה בעל העבד — ואף יש לו עדים על ראייה זו — את עבדו ביד אומן המלמד אומנות, (2) וטליתו ביד כובס, או שראה בעל טלית את טליתו ביד הכובס, אומר לו בעל

אמר תירץ ליה רבה לאבוי: מי סברת [וכי סבור אתה]

מה-ב שהמפקיד אצל הבורו בעדים, אינו צריך להחזיר לו בפני עדים!?

לא סלקא דעתך [אל תסבור כן], אלא: המפקיד אצל הבורו בעדים, צריך להחזיר לו בעדים, והיות ואין לאומן עדים שהחזיר לו, נמצא שאינו יכול לטעון "החזרתי לך", ולכן אינו נאמן לומר "לקוחה היא בידי" (1)

אך ראה ברא"ש [סימן מן] שכתב: ולא מהימן ... כשטוען "החזרתי" במיגו דאי ד"החזרתי לך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים", לפי שירא לטעון כן פן יבואו ויכחישוהו, [וזה הוא כדברי הרשב"ם, והוסיף:] ואף על פי שיכול לומר "פרעתך בפני פלוני ופלוני שמתו", מכל מקום אין זה מיגו טוב, כי יאמרו: ניכר הדבר שהוא משקר, לכך הוא מזכיר עדים שמתו כבר.

2. כתב הרשב"ם: אם כי לענין טלית ביד כובס, הנידון הוא לענין "חזקה מה שתחתת יד אדם הרי אלו שלו" שהוא נאמן על ידה מיד, מכל מקום לענין עבד הנידון הוא לענין חזקת שלש שנים, ומשום שהעבד הרי הוא כגודרות שאין להם חזקה מיד, אלא לאחר שלש שנים, וכמבואר לעיל לו א; [והאחרונים העירו על לשון הרשב"ם שלא הביא את המשנה המפורשת בתחילת הפרק שהעבדים חזקתם שלש שנים מיום ליום].

והדברים צריכים ביאור: הרי חזקת שלש שנים היא על ידי שימוש בעבד, ואם כן מה בכך שהגיע ליד אומן בהיתר, מכל מקום למה לא יהא השימוש של שלש שנים חזקה לומר שקנאו; וצריך לפרש, כי היותו והעבד בא לידו

דעת רבה המאמין אומן גם במיגו שהיה טוען "לא היו דברים מעולם", וזו היא קושייתו השניה של אבוי.

ואולם לשון "אי הכי" קשה לפירוש זה, וראה תוספות.

1. הקשה הרשב"ם: הרי אף לשיטה זו יכול הוא לומר "פרעתך בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים", ואם כן יאמן לומר "לקוחה היא בידי" במיגו שהיה טוען כו!?

ותירץ הרשב"ם: כי האי גוונא לא אמרינן מיגו, דכיון דלא פרעו בפני עדים, לא היה יכול לומר "פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להם למדינת הים", דמילתא דעבידא לאיגלווי לא משקר איניש, פן ייעשה בדאי היום ולמחר, כי הדרי עדים ממדינת הים ויאמרו "לא היו דברים מעולם".

וכתב הרשב"א: מכלל דברי הרשב"ם, דדוקא בטוען "הלכו להם למדינת הים" היה נאמן, הא אומר "פרעתי בפני פלוני ופלוני, ומתו" לכולי עלמא לא היה נאמן, [שאם לא כן, הרי עדיין יש לו מיגו שהיה טוען כן, וראה בהגהות על הרשב"א הנדמ"ח], וכן מסתבר ודאי, וכמו שכתבתי שם בפרק שבועת הדיינין; וראה עוד מה שכתב הרשב"א על עיקר קושיית הרשב"ם.

העבד או הטלית לאומן: **מה טיבו אצלך?** (3) **ואמר לו:**

"אתה מוכרתו לי, אתה נתתו לי במתנה",
לא אמר כלום, כי האומנין אין להם חזקה.

ואם אמר לו **"בפני אמרת לו למוכרו,**
וליתנו לו (4) במתנה", דבריו קיימין, מפרש
לה ואזיל.

ואגב הבאת הברייתא מפרשת הגמרא את
כולה:

סלקא דעתין בביאור הסיפא, שאם אמר
האומן **"בפני אמרת לפלוני שימכרנו לי, או**
שאמרת לפלוני שיתנו לי במתנה", כי אז
נאמן האומן — ולפיכך הוינן בה:

מאי שנא רישא ומאי שנא סיפא, כי למה
יהא נאמן האומן לטעון שאחר מכרו לו
בשליחות בעל הבית, יותר מאשר לטעון
שבעל הבית עצמו מכרה לו!?

ואמר רבה לפרש את הברייתא:

הסיפא אינה עוסקת באומן שטוען כן, אלא
ביוצא העבד או הטלית **מתחת ידי אחר**

שלקחו מן האומן —

וקאמר ליה אחר [הלוקח] לבעל העבד או
הטלית **"בפני אמרת לו לאומן למוכרו לי,**
וליתנו לי במתנה"; ולפיכך נאמן הוא:

כי מיגו דאי בעי אמר ליה הלוקח לבעל
העבד או הטלית **"מינך זבנתי"** ולא בא
לידי מן האומן כלל, והיה נאמן שהרי אינו
אומן, ויש לו חזקה, **כי אמר ליה הלוקח נמי**
"בפני אמרת לו — לאומן — למוכרו",
דבריו קיימין, ומחיימן. (5)

ומסיק אביי לקושייתו: **קתני מיהת רישא:**
"ראה עבדו ביד אומן" אין האומן נאמן
לטעון "לקוח הוא בידי", ומבואר, שאינו
נאמן לטעון כן במיגו ד"לא היו דברים
מעולם", והרי היכי דמי?

אי דאיכא עדים שמסר לו את העבד ללמדו
אומנות, ומשום כך אינו נאמן במיגו, שהרי
לא היה יכול לומר "לא היו דברים מעולם"
כיון שיש עדים על המסירה, כך הרי אי
אפשר לומר, כי:

אם כן למה לי "ראה", דמשמע: דוקא משום
שהיו עדים המעידים על מציאות החפץ

והוא ביד אומן רופא לרפאו.

3. האחרונים נתקשו בלשון זו: הרי טענת בעל
הבית היא שמסרו ללמדו אומנות, או כדי
שיכבסנו, ואין שייך לשאול "מה טיבו אצלך"!

4. לכאורה צריך לומר "ליתנו לי במתנה".

5. לשון הרשב"ם הוא: ביוצא הטלית מתחת ידי
אחר, שטוען שלקחו מן האומן, וקאמר ליה אחר

כדי ללמדו אומנות, דרך הלימוד הוא על ידי
שהעבד עושה מלאכה, ואף אם נאמר שערך
עבודה זו משתלמת לבעל העבד, מכל מקום
יכול לומר בעל העבד שהיה משלם לו את ערך
מלאכתו, וכשם שכתב הרשב"ם במשנה גבי
אריסין שאין להם חזקה, אף שאכלו את כל
הפירות שלא כדרך האריסים.

והמאירי פירש: ראה עבדו ביד אומן, פירוש:
עבד קטן, שאם בגדול אין לו אלא חזקת שלש,
אלא קטן [שיש לו חזקה מיד, ראה לעיל לו א],

בידו, משום כך אינו נאמן!?

והרי אפילו אם לא ראו עדים שהחפץ בידו, רק שהעידו עדים על המסירה בלבד, למה יהא נאמן!?! כי אם משום מיגו ד"לא היו דברים מעולם" הרי יש עדים על המסירה, שמא תאמר: לכך צריך "ראה" כדי שלא יהא נאמן במיגו ד"החזרתי", אף זה אי אפשר, שהרי לדבריך כיון שהפקיד לו בעדים צריך הוא להחזיר בעדים ואינו נאמן לטעון "החזרתי", ואם כן משום מיגו ד"החזרתי" אין להאמינו אפילו כשלא "ראה", ונתי עדים ונשקול [יביא בעל החפץ את עדי המסירה ויקחנן] אפילו אם לא ראו את החפץ בידו!?

אלא לאו בהכרח שהברייתא עוסקת בכגון **דליכא עדים** על המסירה, ומכל מקום קתני בברייתא **דכי ראה** [עבדו וטליתו ביד אומן] **מיהא** — שלא היה יכול לטעון "החזרתי" — **תפיים ליה** בעל הבית מיד האומן, ואין

נאמן האומן לטעון "לקחתיה ממך" במיגו ד"לא היו דברים מעולם" דהיינו "לא מסרת לי לתקנו", אלא אף אם היה טוען כן לא היה נאמן, ותיקשי לרבה הסובר שהוא נאמן!?

ומשני רבה לאביי: **לא** כאשר פירשת את הברייתא, אלא **לעולם** עוסקת הברייתא בכגון **דאיכא עדים** על המסירה, כך, שאינו יכול לטעון "לא היו דברים מעולם" משום שהעדים העידו עליו, ודקשיא לך למה לי "ראה", אין הדבר כן אלא דוקא **והוא דראה** או אין בעל הבית נאמן, אבל אם לא ראה הרי הוא נאמן, ומשום מיגו ד"החזרתי", ומפרש לה ואזיל.

תמה ליה אביי: **והא את** — רבה — **הוא דאמרת: המפקיד אצל חבירו בעדים, צריך לפורעו בעדים!**? והיות ואתה מפרש את הברייתא באופן שמסר לו בעדים, אם כן אף אם לא "ראה" אינו יכול לטעון "החזרתי"

למוכרו" משמע שלא היה האומן אלא שליח למכור [וכאשר כן הוא משמעות לשון הגמרא], ואילו מסוף דבריו שכתב "יודע אני דזבינתה ניהליה לאומן, וזבנה אומן ניהליי", משמע שלפי טענת הלוקח, האומן קנאו, ומכרו לאותו אחר, וראה רש"ש שכתב על סוף לשונו של הרשב"ם: לאו דוקא, והעיקר כמו שכתב בתחילה.

והנה במה שהביא הרשב"ם מן הסוגיא לעיל מא ב גבי חזקת שלש שנים וטען "קמי דידי זבנה מינך", ומבואר שם בגמרא כי מטעם מיגו הוא נאמן, כבר נתבאר בהערות לעיל, שמחלוקת אחרונים היא בהבנת הגמרא, יש הסוברים דלאו דוקא משום מיגו הוא נאמן, אלא כיון שטוען טענה ברורה ששלו היא, הרי זה כמו לטעון "מינך זבינתה", ויש הסוברים בדוקא קאמר

לבעל הבית התובעו ואמר לו "מה טיבו אצלך, והלא מסרתיו לאומן לתקנו", והוא משיב "מן האומן קניתי ובמצותך מכרו לי, שבפני אמרת לו למוכרו", הרי הוא כמי שטוען "ממך לקחתיי", דמיגו דאי אמר ליה האי מחזיק לבעל הבית "ממך זבנתי" ומהימן הוא דהא לאו אומן הוא, כי אמר נמי "יודע אני דזבינתה ניהליה לאומן, וזבנה אומן ניהליי" מהימן, דהיינו כדאמרן לעיל [מא ב גבי מי שלקח קרקע מאחר שאינו המרא קמא, ולא ישב בה המוכרו לו יום אחד], דאי אמר ליה [הלוקח למערער] ד"זבנה מינך [המוכרה לי] קמאי דידי" — מהימן.

והעירו האחרונים על סתירת לשון הרשב"ם, כי מתחילת דבריו שכתב "והוא משיב מן האומן קניתי ובמצותך מכרו לי שבפני אמרת לו

והלה — בעל הבית — אומר "לא קצצתי לך אלא אחת בשכרך"; הדין בזה חלוק:

א. כל זמן שהטלית עדיין ביד אומן, על בעל הבית להביא ראיה בעדים שלא קצץ לו בשכרו אלא אחת; כי כל זמן שהטלית בידו נאמן הוא לטעון "לא היו דברים מעולם", היינו: "לא נתת לי דבר זה לתקן, ולקוחה היא בידי", וכדעת רבה, ומשום מיגו יכול הוא לטעון "חייב אתה לי שתים בשכר העבודה".(7)

ב. אם נתנה לו האומן לבעל הבית את טליתו בזמנו, כלומר, אם מחזיר הוא לו את

שהרי אין לו עדים, ולמה לי ראה, ניתי עדים ונשקול!?

אמר ליה רבה לאביי: הדרי בי [חזורני בין] ממה שאמרתי: המפקיד אצל חברו בעדים צריך להחזיר לו בעדים! (6)

מתיב רבא לפיועי לרבה, כלומר, כך אמר רבא: תניא כמו רבה שבאופן שאין עדים על המסירה, נאמן האומן לטעון "לקוח" במיגו ד"לא היו דברים מעולם", ותיובתא דאביי:

דתניא: הנותן טליתו לאומן:

אומן אומר "שתים קצצת לי בשכרי".

[ראה"], שאם לא כן, הרי הוא נאמן לטעון "לקחתי", במיגו שהיה אומר "החזרתי".

ואילו אביי חולק וסובר: אם "ראה" אינו נאמן לטעון "לקחתי", בין שיש עדים על המסירה ובין שאין עדים על המסירה, ואין נאמן לטעון "לקחתי" במיגו שהיה טוען "לא מסרת לי את החפץ לתקנו", כי הרי זה דומה לדברים העשויים להשאיל ולהשכיר שאין אדם נאמן לטעון עליהם לקוח הוא בידי, אף שאין אנו יודעים בודאות שהגיע אליו הדבר על ידי שאלה ושכירות; והוא הדין שאין אומן נאמן לטעון שהגיע לידי חפץ שלא לשם תיקון, אלא בעל הבית הוא שנאמן לטעון שמסר לו את הכלי לתקנו.

ולפי מה שכתב הרשב"ם לפרש דבעבד הנידון בברייתא הוא לענין חזקת שלש שנים, ממילא מבואר מתוך הסוגיא, דכשם שנחלקו רבה ואביי גבי טלית שביד אומן, אם יכול הוא לטעון "לא קבלתי לתקנו", כך נחלקו גם גבי עבד לענין חזקת שלש שנים.

7. הוה הרשב"ם דין זה למה שאמרו בגמרא לעיל לו א, גבי הנהו עיזי דאכלי חושלא, ותפס

"מיגו", וביארו אחרונים, שאין החזקה מועילה אלא להוכיח על קנייתו הישירה של המחזיק, אך אין בה כדי להוכיח על גורם נוסף שהוא זה שקנאה מן המחזיק.

ובסוגייתנו, אם כפשוטו משמעות לשון הגמרא שהאומן היה שליח למוכרו, אם כן בהכרח לומר ש"מיגו" לאו דוקא, כי מה לי אם הוא טוען למערער שקנאה ממנו ישירות או אם לפי טענתו אמר המערער לאחר למוכרו לו; אבל אם הכוונה כסוף לשון הרשב"ם, יש לומר שנקטה הגמרא "מיגו" משום עבד שחזקתו אינה אלא על ידי שלש שנים; או אפשר, שאף גבי טלית שהוא מדין "חזקה מה שתחת יד אדם הרי אלו שלו" אין הוא מועיל אלא כשטוען המחזיק "ממך קניתי".

6. נמצא לשיטת רבה, שלא שנו במשנתנו שאין האומן נאמן לטעון "לקחתי", אלא באופן שיש שני תנאים:

האחד: יש עדים על המסירה, שאם לא כן, נאמן האומן במיגו שהיה אומר "לא היו דברים מעולם", וצריך עדים אלו אף על פי ש"ראה". השני: יש עדים שראו את הדבר ביד האומן